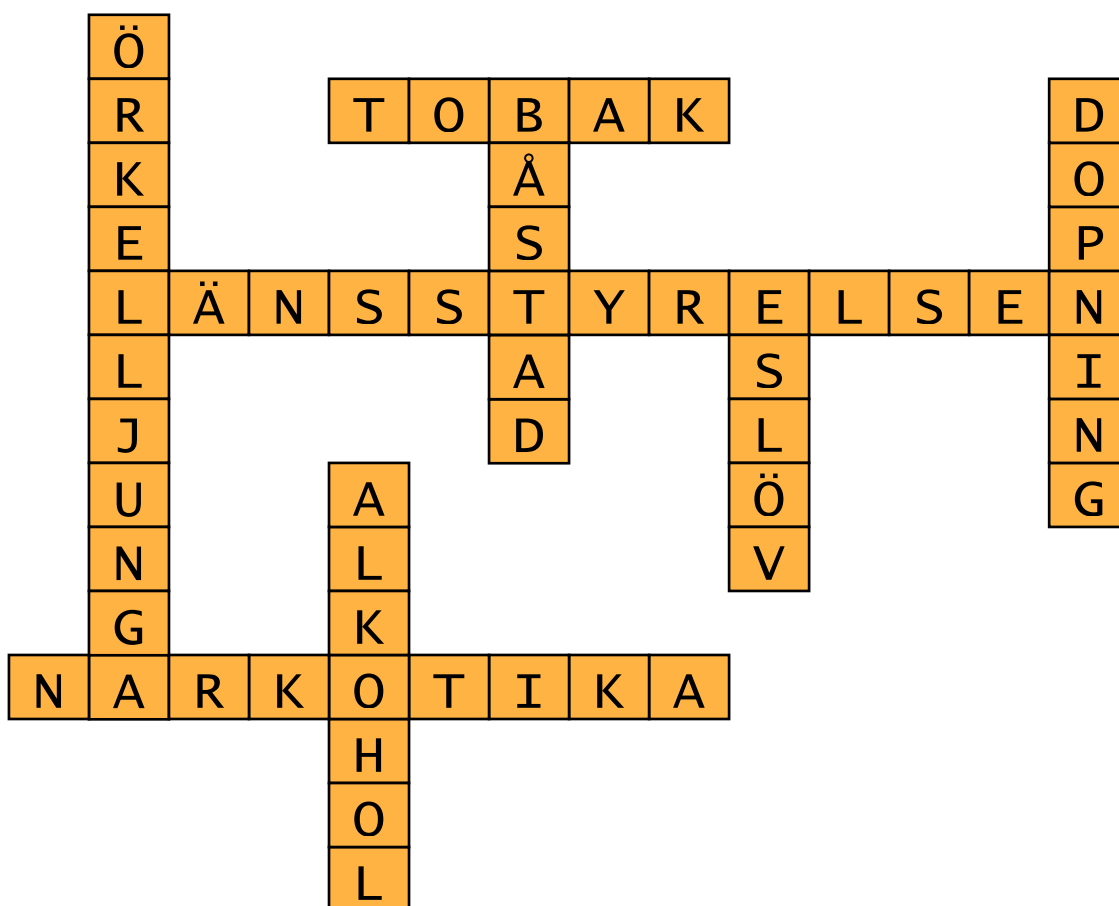

Projekt Preven3

Processbeskrivning, erfarenheter och slutsatser
av ett utvecklingsprojekt inom ANDT-området

Sociala frågor

Jenny Neikell och Annie Stråhlén
2011

Titel:	Projekt Preven3
Utgiven av:	Länsstyrelsen i Skåne Län
Författare:	Jenny Neikell och Annie Stråhlén
Redaktör:	Jenny Neikell
Beställningsadress:	Länsstyrelsen i Skåne Län Miljöenheten 205 15 MALMÖ Tfn: 040-25 20 00 skane@lansstyrelsen.se
Copyright:	Länsstyrelsen i Skåne län
Upplaga:	100 ex
ISBN/ISSN:	978-91-86533-32-8
Länsstyrelserapport:	2011:2
Layout:	Jenny Neikell
Tryckt:	Länsstyrelsen i Skåne län
Årtal:	2011
Omslagsbild:	Jenny Neikell

Innehållsförteckning

Förord	5
1. Inledning och bakgrund	7
1.1 Syfte och mål	7
1.2 Projektets upplägg	7
1.3 Länsstyrelsens roll	8
1.4 De tre kommunerna	8
<i>1.4.1 Båstads kommun</i>	8
<i>1.4.2 Eslövs kommun</i>	9
<i>1.4.3 Örkelljunga kommun</i>	9
2. Projektuppföljning	10
3. Projektprocess	10
4. Kommunernas arbete	12
4.1 Båstads kommun	12
<i>4.1.1 Styrgrupp</i>	12
<i>4.1.2 Förväntningar</i>	12
<i>4.1.3 Policyarbete</i>	13
<i>4.1.4 Insatsområden</i>	13
<i>4.1.5 Ekonomi</i>	14
4.2 Eslövs kommun	14
<i>4.2.1 Styrgrupp</i>	14
<i>4.2.2 Förväntningar</i>	15
<i>4.2.3 Policyarbete</i>	15
<i>4.2.4 Insatsområden</i>	15
<i>4.2.5 Ekonomi</i>	16
4.3 Örkelljunga kommun	17
<i>4.3.1 Styrgrupp</i>	17
<i>4.3.2 Förväntningar</i>	17
<i>4.3.3 Policyarbete</i>	18
<i>4.3.4 Insatsområden</i>	18
<i>4.3.5 Ekonomi</i>	19
4.4 Jämförelse mellan kommunerna	19
4.5 Måluppfyllelse	22
5. Lärdomar och sammanfattande reflektion	23
6. Slutord	26

Förord

Under 2009 och 2010 har Länsstyrelsen i Skåne län bedrivit utvecklingsprojektet Preven3 tillsammans med Båstads, Eslövs och Örkelljunga kommun. Syftet med projektet var att Länsstyrelsen skulle prova en modell för stöd till kommuner som befinner sig i ett uppstartsskede gällande struktur för och samordning av ANDT-förebyggande arbete. Det övergripande målet för projekt Preven3 var att de deltagande kommunerna skulle lägga en grund för ett strukturerat, samordnat, långsiktigt och effektivt ANDT-förebyggande arbete.

I Länsstyrelsens rapport skildras processen i de tre kommunerna, från beslut om deltagande i början av 2009 till att kommunerna lämnade sina projektrapporter under hösten 2010. Denna slutrapport bygger på en sammanvägning av uppgifter från styrgrupps- och samordnarmöten, enkäter genomförda i inledningen och slutet av projektet samt från kommunernas del- och slutrapporter.

Förutom att ge stöd till de tre kommunerna i deras ANDT-förebyggande arbete innebar projektet en möjlighet till lärande – för de medverkande kommunerna och för Länsstyrelsen. Syftet med rapporten är att beskriva processerna, för att dra lärdom av både det som varit positivt och inte minst av att det som gått mindre bra. Vad är viktigt att tänka på i processens olika skeden? Exempel på frågor som behöver diskuteras är styrgruppens sammansättning, gemensam bild av nuläge och vart man vill nå, mötesfrekvens, förankring av arbetet hos samverkansparter, samordnarens roll, former för genomförande, implementering och uppföljning.

Båstad, Eslöv och Örkelljunga är kommuner med olika förutsättningar och som befunnit sig i olika skeden i att starta upp/starta om det ANDT-förebyggande arbetet. Alla tre kommuner har generöst delat med sig av såväl positiva som negativa erfarenheter. Om kommunerna inte helt skulle känna igen sig i beskrivningen är det ett gott tecken. Det visar att processen gått vidare, att man idag befinner sig i en annan situation jämfört med vid projektstarten eller för tre månader sedan då kommunernas slutrapporter lämnades.

Förhoppningsvis kan denna rapport bidra med tankar och idéer även till andra kommuner som står i begrepp att starta upp eller revidera planer för det ANDT-förebyggande arbetet.

Gunvor Landqvist
Chef för enheten för social hållbarhet

1. Inledning och bakgrund

I oktober 2008 anmälde Båstads, Eslövs och Örskelljunga kommun, via Länsstyrelsen i Skåne län, intresse för att delta i Statens Folkhälsoinstituts (FHI) lokala utvecklingsarbete inom det alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksförebyggande (ANDT) området för åren 2009 och 2010. I december 2008 meddelade FHI att Skåne län tyvärr inte valts ut för att delta i utvecklingsarbetet. Länsstyrelsen hade fått uppfattningen att de tre skånska kommunerna var mycket motiverade att delta samt att erbjudandet sammanföll med, och skulle kunna gynna, kommunernas uppstart av ett samordnat ANDT-förebyggande arbete. Därför beslutade Länsstyrelsen att erbjuda Båstads, Eslövs och Örskelljunga kommun deltagande i ett skånskt projekt med liknande upplägg som FHIs. En förfrågan skickades till dessa kommuner som valde att tacka ja till deltagande i utvecklingsprojektet som döptes till Preven3 för att tydliggöra att det handlade om prevention och att tre kommuner deltog.

1.1 Syfte och mål

Syftet med projektet var att Länsstyrelsen skulle prova en modell för stöd till kommuner som befinner sig i ett uppstartsskede gällande struktur för och samordning av ANDT-förebyggande arbete. Det övergripande målet för projekt Preven3 var att de deltagande kommunerna skulle lägga en grund för ett strukturerat, samordnat, långsiktigt och effektivt ANDT-förebyggande arbete.

Målen för projektet var att deltagande kommuner skulle:

1. bygga upp en bred och väl förankrad organisation för sitt ANDT-förebyggande arbete
2. öka kunskapen om ANDT-förebyggande arbete bland politiker och tjänstemän
3. kartlägga situationen och följa upp sitt arbete inom det ANDT-förebyggande området
4. arbeta med effektiva metoder och insatser inom det ANDT-förebyggande området

1.2 Projektets upplägg

Projektets upplägg beskrevs i en projektplan som låg till grund för kommunernas beslut om deltagande (bilaga). Deltagande kommuner erbjöds utbildningsdagar, workshop, stöd från Länsstyrelsen exempelvis inför kartläggningsarbete samt totalt 125 000 kr för insatser inom projektet. Kommunerna förband sig att; ha en samordnare under projekttiden, tillsätta en tvärssektoriell styrgrupp som deltog i utbildningsdagar, Framtidsverkstad och andra möten, kartlägga ANDT-området i kommunen samt ta fram genomförandeplaner för minst tre av nedanstående insatsområden:

- Serveringsfrågor, tillståndsprövning och alkoholtillsyn
- Tobakstillsyn
- Bygga upp samverkan med primärvårdens riskbruksprojekt i den egna kommunen
- Skolpolicy inom ANDT-området
- Insatser till föräldrar för att stärka en restriktiv attityd mot ANDT-användning bland ungdomar
- Insatser för att stärka föräldrarollen och anknytning mellan barn och föräldrar
- Insatser mot narkotika (inkl. dopningsmedel) och illegal alkohol
- Opinionsbildande insatser

Insatsområdena, som i huvudsak formulerats på samma sätt som i FHIs projekt LUMA, kompletterades i Preven3 med ytterligare ett område – riskbruk.

1.3 Länsstyrelsens roll

För Länsstyrelsens del innebar projektet en möjlighet att i nära dialog stödja det ANDT-förebyggande arbetet i de tre kommunerna. Då arbetsmodellen var ny för Länsstyrelsen var det under hela projektet uttalat att det var en läroprocess, inte bara för kommunerna, utan även för Länsstyrelsen. En förhoppning var att kunna dra lärdomar inför framtida samverkansprojekt och få en ökad förståelse för kommunernas villkor i det preventiva arbetet.

1.4 De tre kommunerna

Båstad, Eslöv och Örskälljunga var tre av tio kommuner som 2008 fick en förfrågan från Länsstyrelsen om intresse för att delta i FHIs utvecklingsarbete. Att endast tio av trettio kommuner i Skåne fick en förfrågan berodde på att Länsstyrelsen gjort en bedömning att de utifrån sina aktuella förutsättningar skulle kunna vara intresserade, samt skulle kunna hinna förankra projektansökan på ledningsnivå trots en mycket kort ansökningstid.

1.4.1 Båstads kommun

Båstad ligger i nordvästra Skåne och har ca 14 000 invånare. Vid projektstarten hade kommunen ett inaktuellt alkohol- och drogpolitiskt program som man ämnade revidera under projekttiden. När projektet startade fanns en samordningstjänst på 50 %, fördelat på två personer, med stöd av utvecklingsmedel från Länsstyrelsen och en 50 % tjänst med ansvar för tillstånd och tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen. I drogvaneundersökningen 2009 visade det sig att andelen flickor i årskurs 9 som röker eller är alkoholkonsumenter är högre än i motsvarande grupp i länet. Både bland pojkar och flickor är det vanligare att föräldrarna bjuder på alkohol i hemmet än i övriga länet. År 2009 hade Båstad kommun 48 stadigvarande serveringstillstånd och man genomförde 65 tillsynsbesök under året. Totalt 19 butiker sålde folköl och 10 tillsynsbesök genom-

fördes under 2009. 26 butiker sålde tobak och inga tillsynsbesök genomfördes i dessa butiker under året. I Båstad genomförs varje år tennisveckor med över 100 000 besökare. Förutom tennis ligger stort fokus på fest och krogliv. Den höga andelen stadigvarande serveringstillstånd i Båstad är en direkt följd av antalet tillströmmande besökare under dessa veckor.

Kommunens motivering för deltagande i Preven3 var att utvecklingsarbetet låg rätt i tiden för kommunen. Genom att delta i Preven3 hoppades Båstads kommun att få stöd i att finna en långsiktig och stabil struktur för folkhälsoarbetet och det drogförebyggande arbetet. Kommunen hoppades även på att kunna starta det operativa arbetet med metoder som är förankrade i forskningen.

1.4.2 Eslövs kommun

Eslöv ligger i mellersta Skåne och har ca 31 000 invånare. Kommunen har en målformulering gällande tobak, alkohol, narkotika och andra droger som antogs av kommunstyrelsen i juni 2008. Under år 2004 hade kommunen, med stöd av utvecklingsmedel från Länsstyrelsen, en heltidsanställd samordnare för drogförebyggande arbete. Från och med hösten 2008 heltidsanställdes återigen en samordnare med stöd av utvecklingsmedel från Länsstyrelsen. I kommunen fanns vid projektstarten en 33 % tjänst med ansvar för tillstånd och tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen. I drogvaneundersökningen 2009 visade det sig att flickor i årskurs 9 röker och har använt narkotika i högre grad än i övriga länet. Även bland pojkar är det vanligare att man röker. År 2009 hade Eslövs kommun 31 stadigvarande serveringstillstånd och man genomförde lika många tillsynsbesök under året. Totalt 19 butiker sålde folköl och fem tillsynsbesök genomfördes under 2009. 40 butiker sålde tobak och 13 tillsynsbesök genomfördes i dessa butiker under året.

Eslövs kommun ville delta i utvecklingsarbetet, eftersom det ansågs ligga i linje med kommunens målformulering inom ANDT-området.

1.4.3 Örkelljunga kommun

Örkelljunga ligger i norra Skåne och har ca 9 500 invånare. Kommunen hade vid projektstarten ett inaktuellt alkohol- och drogpolitiskt program som man ämnade revidera under projekttiden. 2003-2004 fanns, med stöd av utvecklingsmedel från Länsstyrelsen, en anställd samordnare för drogförebyggande arbete. Från och med hösten 2008 anställdes återigen en samordnare på 85 % med stöd från Länsstyrelsen. Samma person arbetade resterande 15 % med tillstånd och tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen. Vid projektets början delades samordnartjänsten mellan två personer. Det sista halvåret av projekttiden fanns endast en 50 % tjänst då den ena samordnaren lämnade kommunen för annan anställning. I drogvaneundersökningen 2009 framgick att föräldrar till flickor och pojkar i årskurs 9 både köper ut och bjuder på alkohol i hemmet i större utsträckning än i

övriga länet. År 2009 hade Örkelljunga kommun 12 stadigvarande serveringstillstånd och man genomförde 10 tillsynsbesök under året. Totalt 11 butiker sålde folköl och 11 tillsynsbesök genomfördes under 2009. 13 butiker sålde tobak och lika många tillsynsbesök genomfördes under året.

Kommunens målsättning i utvecklingsarbetet var att bygga upp en långsiktig och stabil struktur för det drogförebyggande arbetet. Det var även kommunens ambition att få igång konkreta insatser utifrån insatsområdena.

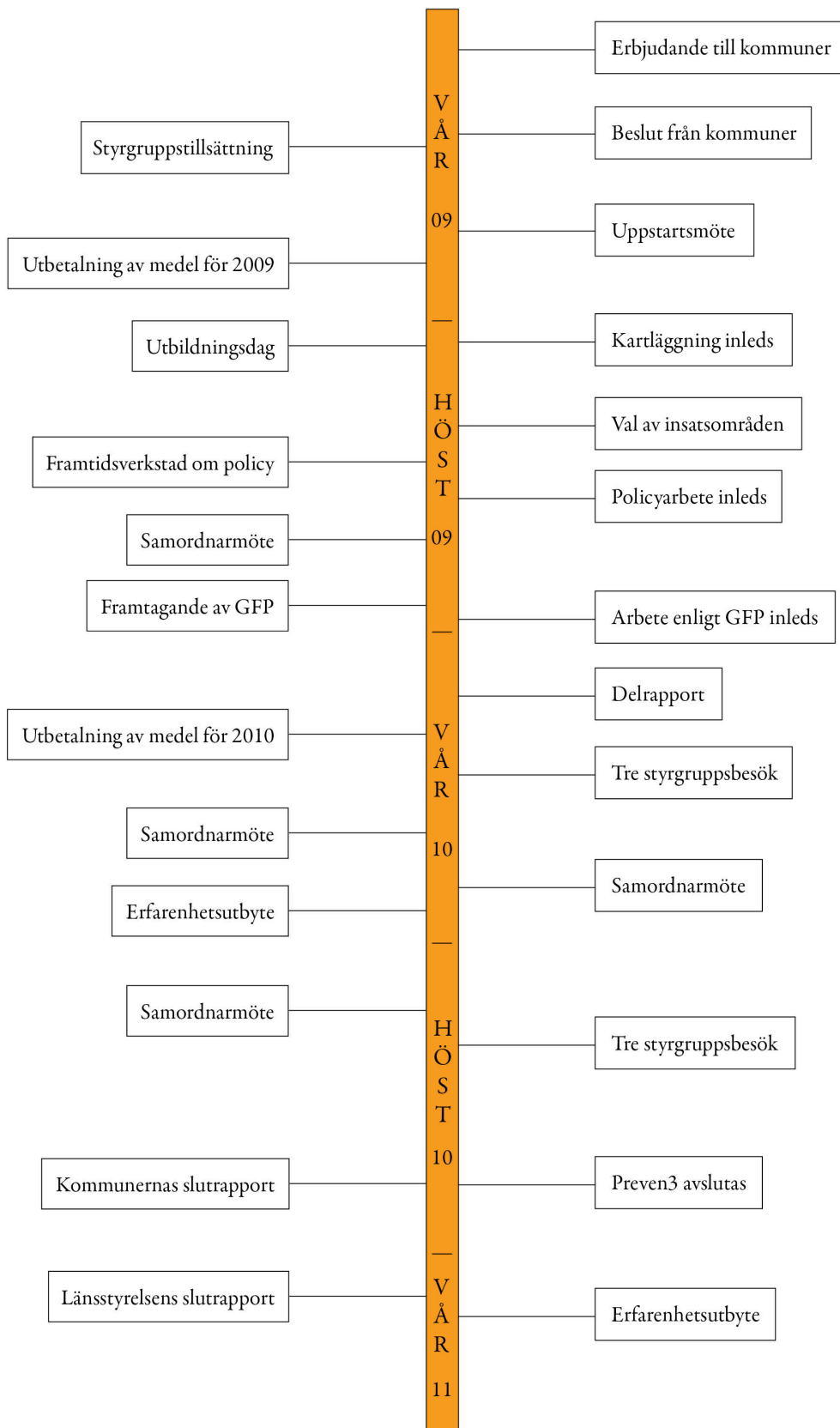
2. Projektuppföljning

Redan i utformningen av projekt Preven3 planerades uppföljningsprocessen av projektet. Den ursprungliga planen, som också angavs i projektplanen, var att följa upp de deltagande kommunerna genom ett så kallat preventionsindex. Detta kvantitativa mått, som bland annat används av FHI, bedömer en kommuns organisation för det preventiva arbetet samt kommunens preventiva aktiviteter. För att komplettera den kvantitativa uppföljningen och fånga upp värden av kvalitativ karaktär planerades även intervjuer att genomföras. En inledande mätning skulle genomföras i samband med projektstart våren 2009 och kompletteras med en uppföljande mätning hösten 2010. Vid förberedelserna kring den inledande mätningen konstaterade Länsstyrelsen att preventionsindex är ett alltför trubbigt verktyg för att kunna ge ett relevant underlag för uppföljningen av projektet. Erfarenheterna från FHIs årliga länsrapport har nämligen visat att slutsatser som dras utifrån preventionsindex inte överensstämmer med verkligheten. Intervjuer bedömdes ta för mycket tid i anspråk, både för Länsstyrelsen och styrgruppsdeltagare och utgick därför som uppföljningsmetod. Länsstyrelsen valde istället att basera projektuppföljningen på enkäter som skickades till styrgrupper och samordnare före och efter projektet, kommunernas del- och slutrapporter samt ett antal dokumenterade styrgruppsbesök och samordnarmöten. Detta har legat till grund för Länsstyrelsens slutrapport för projektet. Syftet med rapporten är att sammanfatta och sprida erfarenheter och lärdomar av utvecklingsprojektet.

3. Projektprocess

På nästa sida finns en tidslinje som beskriver projektets process från det att erbjudandet skickades ut till de tre kommunerna, fram till att projektet avslutades.

PROCESSEN I PREVEN3

4. Kommunernas arbete

Här följer en beskrivning av hur kommunerna arbetat enligt den projektplan som låg till grund för Preven3.

4.1 Båstads kommun

4.1.1 Styrgrupp

I Båstad tillsattes en styrgrupp bestående av sju personer, förutom de två folkhälsosamordnarna. I gruppen ingick kommunstyrelsens ordförande och vice ordförande, kanslichefen, chefen för stöd- och utvecklingsenheten, park- och fritidschefen samt alkoholhandläggaren.

4.1.2 Förväntningar

Förväntningarna på kommunens deltagande i projektet kan utifrån styrgruppsenkäter, samordnarmöten och styrgruppsmöten sammanfattas med; ökad kunskap och medvetenhet, breddat arbete, implementering av effektiva förebyggande metoder samt utökat samarbete inom kommunen. Det kan också noteras att projektmedlen i Preven3 utgjorde ett starkt incitament för Båstads deltagande i projektet. Med tiden förändrades styrgruppens fokus på projektmedlen och man såg även andra fördelar med deltagandet i projektet. I kommunens slutrapport konstateras dessutom ett ökat engagemang över tid i styrgruppen. I de uppföljande styrgruppsenkäterna konstaterar samtliga styrgruppsmedlemmar att deras förväntningar på deltagandet i projektet uppfyllts. En person uppger dessutom att det blivit mycket bättre än förväntat eftersom engagemanget i kommunen kommer att fortsätta, till skillnad från hur det vanligtvis blir efter den här typen av tidsbegränsade projekt.

Styrgruppens förväntningar på de kommunala samordnarna i projektet var att inspirera, bidra med kunskap och leda arbetet. Samordnarna själva poängterade att deras roll främst var att engagera andra aktörer i arbetet. Svaren i de uppföljande styrgruppsenkäterna tyder på att samordnarna har uppfyllt styrgruppens förväntningar och hållit ihop arbetet på ett bra sätt samtidigt som man fått andra aktörer att delta aktivt i arbetet. Svaren beror förmodligen bland annat på att styrgrupp och samordnare redan inledningsvis varit överens om vilken roll samordnarna skulle ha. Vid ett styrgruppsbesök poängterades att samordnarna varit ovärderliga resurser i arbetet genom sin kompetens och de erfarenheter de har med sig från sitt arbete i en närliggande kommun.

4.1.3 Policyarbete

När Preven3 inleddes hade Båstads kommun en kommunövergripande ANDT-policy som antagits 2006 och var i behov av revidering. Den nya policyn, som togs fram och som benämndes strategi, utgick från den kartläggning som kommunen genomförde inom ramen för Preven3. Arbetet med strategin inleddes i styrgruppen under hösten 2009. Efter synpunkter från förvaltningschefsguppen, omarbetades vissa delar innan strategin slutligen antogs i kommunstyrelse och kommunfullmäktige i maj 2010. Länsstyrelsens bedömning är att Båstads kommun har arbetat på ett ambitiöst sätt med att ta fram en strategi med mätbara mål, men noterar att det inte finns någon plan för vidare förankring av strategin. Ambitionen är att den ska integreras i en folkhälsopolicy under 2011, vilket kan ge möjlighet till vidare förankring.

4.1.4 Insatsområden

Båstad valde att arbeta med fyra insatsområden inom ramen för Preven3;

- Insatser för att stärka föräldrarollen och anknytning mellan barn och föräldrar
- Insatser till föräldrar för att stärka en restriktiv attityd mot ANDT-användning bland ungdomar
- Opinionsbildande insatser
- Tobakstillsyn

I ett tidigt skede bildades ansvariga arbetsgrupper vars uppgift var att arbeta fram genomförandeplaner och budget, samt ansvara för genomförandet av respektive insatsområde. Detta sätt att delegera ansvaret har förmodligen påverkat resultatet av insatserna i en positiv riktning genom att representanter från olika delar av kommunens verksamheter har känt att man har ägt frågan.

När det gällde insatser till föräldrar för att stärka en restriktiv attityd mot ANDT-användning bland ungdomar valde kommunen att arbeta med "Örebro Preventionsprogram" (ÖPP). Då samordnarna, som även är verksamma som samordnare i grannkommunen, har arbetat med ÖPP tidigare kunde man dra många lärdomar från detta arbete. Det ledde till att kommunen redan från början lade stor vikt vid implementering och kvalitetssäkring av arbetet på sikt genom att planera för uppföljningsdagar och nätverk för de som skulle utbilda enligt metoden.

Inom insatsområdet tobakstillsyn fanns inledningsvis planer på att arbeta med s k "provköp". Ett meddelande från JO om att denna metod är att likställa med dold, och således otillåten myndighetsutövning, satte stopp för dessa planer. Kommunen valde istället att fokusera sina insatser inom tobaksområdet på

utbildning av handlare som säljer tobak och folköl. Även här spelade samordnarnas tidigare erfarenheter en viktig roll eftersom man arbetat med handlarutbildning i grannkommunen.

Båstad valde att arbeta med två kampanjer inom ramen för insatsområdet opinionsbildning. Förutom den årliga satsningen på ”Varannan vatten” i samband med tennisveckorna såg man ett behov av att uppmärksamma den illegala försäljningen av alkohol till ungdomar vilket resulterade i kampanjen ”Stoppa langningen”. Båda kampanjerna har fått positiv respons, både från politiker, kommunanställda och polis som alla gärna ser ytterligare satsningar på området illegal alkohol.

Inom området föräldrastöd valde kommunen att utöka satsningen på den föräldrastödsmetod som redan fanns i kommunen, ”Aktivt föräldraskap”, vilket medförde att man kunde erbjuda utbildning även för tonårsföräldrar. Arbetet genomfördes enligt plan och intresset för föräldrautbildningarna har varit stort. På sikt vill kommunen vidareutveckla och bredda föräldrastödet och även erbjuda stöd för föräldrar till barn med beteendestörningar och ADHD.

4.1.5 Ekonomi

Båstad inlämnade i sin delrapport en tydlig budget för varje insatsområde, där hela det bidrag man fick från Länsstyrelsen var in-tecknat. Det fanns redan sedan tidigare ambitioner att utveckla arbetet inom de valda insatsområdena, men det saknades ekonomiska möjligheter och ett sammanhang.

4.2 Eslövs kommun

4.2.1 Styrgrupp

I Eslövs styrgrupp fanns en bred representation från kommunens olika verksamheter, totalt 13 förvaltningschefer och politiker samt en samordnare och en bisittande folkhälsosamordnare. Av de tre kommunerna i Preven³, hade Eslöv utan tvekan högst ambition vad gäller sammansättningen av styrgrupp. Samordnaren upplevde att den breda representationen i styrgruppen gav honom ett tydligt mandat för arbetet utåt. I den inledande styrgruppsenkäten kunde man bland vissa styrgruppsmedlemmar ana en oro för att projektet skulle ta för mycket tid från andra frågor. Efter hand som projektet fortlöpte fick Länsstyrelsen uppfattningen att ribban kanske var satt för högt då det stora antalet deltagare och deras ledande funktioner i kommunen, medförde svårigheter att prioritera och delta i styrgruppen. Dock verkar detta inte ha påverkat aktiviteten i styrgruppen då merparten av medlemmarna, i den uppföljande styrgruppsenkäten, anser sig vara nöjda med gruppens insats.

4.2.2 Förväntningar

Förväntningarna på kommunens deltagande i projektet kan utifrån styrgruppsenkäter, samordnarmöten och styrgruppsmöten sammanfattas med; ta tillvara och öka kunskaper, skapa långsiktighet, få nya idéer och ”skjutshjälp” från Länsstyrelsen. I de uppföljande styrgruppsenkäterna kan konstateras att styrgruppen anser att förväntningarna har uppfyllts. Bland annat uppger man att frågorna har fått mer fokus och en högre prioritet samt att man har lärt sig en hel del under projektets gång.

Styrgruppens förväntningar på samordnaren i projektet var genomgående mycket höga. Bland annat betonades att han skulle bidra med idéer, hålla ihop arbetet, driva projektet framåt och arbeta tvärssektoriellt. Samordnaren själv poängterade att han skulle vara en motor i projektet och påvisa vinster med samverkan. Vid ett styrgruppsbesök framgick att eftersom det var tredje gången kommunen satsade på samordning av det ANDT-förebyggande arbetet var ambitionen att det denna gång skulle bli ett långsiktigt och implementerat arbete. Målsättningen var att samordnartjänsten efter projekttidens slut skulle permanentas, något som också uppfylldes. De uppföljande styrgruppsenkäterna visar att samordnaren har uppfyllt styrgruppens förväntningar med råge. Samordnaren själv anser att hans förväntningar, utifrån det han kunna påverka, har uppfyllts.

4.2.3 Policyarbete

Eslöv har en policy ”Det goda livet – policy för hälsa och trygghet i Eslövs kommun” som antogs av kommunfullmäktige i oktober 2009. Policyn är mycket kortfattad och innehåller endast ordet ”drogfrihet” som en målsättning inom ANDT-området. Länsstyrelsen anser att en sådan vagt formulerad policy bör kompletteras med en kommunövergripande genomförande/handlingsplan med insatser, tydliga och mätbara mål, ansvarsfördelning samt former för uppföljning och redovisning.

4.2.4 Insatsområden

Eslöv valde fyra insatsområden och utsåg ansvariga för respektive område;

- Insatser till föräldrar för att stärka en restriktiv attityd mot ANDT-användning bland ungdomar
- Tobakstillsyn
- Opinionsbildning
- Bygga upp samverkan med primärvårdens riskbruksprojekt i den egna kommunen.

Inom området tobakstillsyn utarbetades en tillsynsplan med fokus på s k provköp och tillsyn av handlarnas egentillsynsprogram. I likhet med Båstad påverkades

Eslövs planer av JO:s meddelande gällande provköp. Därför kvarstod endast tillsyn av egentillsynsprogrammen i genomförandeplanen, vilken dock sköts på framtiden då det stod klart att den nya tobakslagen inte skulle träda i kraft förrän efter sommaren. Under sommaren sjukskrevs alkohol- och tobakshandläggaren vilket ledde till att inte heller tillsynen genomfördes inom ramen för Preven3.

Eslövs kartläggning visade oroande statistik vad gäller föräldrars bjudvanor och mot bakgrund av att ÖPP till viss del redan användes i kommunen, valde man att satsa bredare på detta program. Samordnaren arbetade under hösten 2009 med att förankra insatsen hos berörda rektorer och kuratorer och gjorde utifrån dialogen en utbildningsplan för ÖPP. Ett antal personer på samtliga högstadieskolor har utbildats i steg 1 till presentatör, och tre kuratorer utbildades i steg 2 till instruktör, för att säkerställa fortlevnaden av programmet i kommunen. Styrgruppen menar att en av framgångsfaktorerna i arbetet var att samordnaren tidigt involverade nyckelpersoner i planeringen av utbildningarna.

Inom området opinionsbildande insatser valde kommunen att kommunicera budskap kring föräldrars bjudvanor. Detta har gjorts genom annonser i lokal-tidningen, kommunens hemsida, flygbladsutdelning samt brev till föräldrar vars ungdomar skulle ta studenten 2010. Kommunen har ambitionen att fortsätta arbeta med denna typ av opinionsbildande insatser i samverkan med berörda tjänstemän och myndigheter.

Eslöv var ensam om att välja insatsområdet ”Bygga upp samverkan med primärvårdens riskbruksprojekt i den egna kommunen”. Målet var att ansvariga sjuksköterskor inom primärvårdens riskbruksarbete skulle vara kända för kommunen och samverkan mellan kommun och primärvård skulle vara konkret. Ett antal möten mellan kommun och primärvård resulterade i att socialtjänstens så kallade anonyma rådgivning framöver bedrivs i den ena vårdcentralens lokaler. Syftet är att fortsätta utveckla kontakten mellan vårdcentralerna och kommunen. Länsstyrelsen kan konstatera att detta insatsområde, av olika anledningar, hade en ganska lång startsträcka men slutligen resulterade i konkreta samarbetsinsatser som kan utvecklas ytterligare framöver.

4.2.5 Ekonomi

I slutet av projektet hade Eslövs kommun använt ungefär hälften av de tilldelade medlen och resterande del återbetalades därför till Länsstyrelsen. Anledningen till detta kan vara att fokus legat på förankring, alla planerade insatser inte genomfördes samt att de insatser man valt inte har varit särskilt kostsamma.

4.3 Örskelljunga kommun

4.3.1 Styrgrupp

I Örskelljunga tillsattes inledningsvis en styrgrupp bestående av kommunalråd, oppositionsråd samt cheferna för social-, utbildnings- samt kultur- och fritidsförvaltningen, utöver de två samordnarna. Under projektiden tillkom två politiker då man ansåg att det behövdes en starkare politisk förankring i styrgruppen. Länsstyrelsen anser att styrgruppen var väl sammansatt för att möjliggöra en bred förankring av arbetet. Samordnarnas närmsta chef var inte representerad i styrgruppen men samordnarna framhåller att han varit ett gott stöd i deras arbete. Ambitionen var att en arbetsgrupp skulle bildas inom Preven3 men av för Länsstyrelsen okänd anledning kom den aldrig igång med sitt arbete.

4.3.2 Förväntningar

Det är svårt att dra några slutsatser gällande styrgruppens förväntningar inför Preven3, då endast två styrgruppsmedlemmar samt en av samordnarna besvarade den inledande enkäten. Men i likhet med övriga kommuner var några av förväntningarna ökad kunskap, lyfta frågan till en högre nivå samt en långsiktigt minskad droganvändning. Vid det första styrgruppsbesöket i Örskelljunga våren 2010, uppfattade Länsstyrelsen att man då såg arbetet som tidsbegränsat och inte något som skulle leva vidare, eftersom intresset ansågs svårt att hålla igång. När behov uppstår startar man nya utvecklingsprojekt. Detta sätt att resonera kring ANDT-arbetet står i konflikt med målsättningen med projekt Preven3 som bland annat var att bygga upp ett långsiktigt arbete. Vid erfarenhetsutbytet i juni 2010 uppfattade Länsstyrelsen att kommunen hade ändrat sitt sätt att se på ANDT-förebyggande arbete och nu hade ambitionen att arbeta långsiktigt. Den uppföljande enkäten besvarades av merparten av styrgruppen, en av samordnarna samt dennes närmaste chef. Sammantaget anser respondenterna att arbetet har gått trögt, man har inte arbetat tillräckligt aktivt med att engagera förvaltningar och därför bara kommit en liten bit på väg. Av svaren kan vi utläsa att styrgruppen hade höga förväntningar på sig egen roll vilka dock, enligt den uppföljande styrgruppsenkäten, inte helt uppfyllts.

Förväntningarna på samordnarna inför projektet var enligt de inledande styrgruppsenkäterna, att de skulle vara drivande, sammanhållande, genomföra projektet samt rapportera till styrgruppen. En av samordnarna poängterade att han såg fram emot att få krav ställda på sig i projektet. Vid det första styrgruppsbesöket diskuterades samordnarrollen med utgångspunkt i att Länsstyrelsen, med hänvisning till erfarenheter från nationella utvecklingsprojekt, menar att en samordnare främst bör arbeta strategiskt och samordnande, inte operativt.

Styrgruppen uttryckte att en så liten kommun som Örkelljunga inte kan ”unna sig lyxen” att ha tjänstemän som inte också är utförare.

I Örkelljunga satsade man första projektårets medel på en projektledarutbildning för samordnarna, som var mycket positiva efter att ha gått utbildningen. I den uppföljande enkäten menade en av samordnarna att de tyvärr inte hade fått förutsättningar för att kunna dra nytta av sina projektledarkunskaper. Merparten av tiden har använts till operativt arbete istället för strategiskt, projektledarinriktat arbete. Styrgruppens förväntningar på samordnarna har endast till viss del uppfyllts. Styrgruppen hade önskat mer aktivitet och att samordnarna tog initiativ till arbetsgrupper för att engagera förvaltningarna i arbetet.

4.3.3 Policyarbete

Vid styrgruppsmötet våren 2010, framkom att kommunen ännu inte påbörjat arbetet med att revidera den kommunövergripande ANDT-policy som förföll 2007. Det fanns oklarheter kring vilken typ av dokument som skulle tas fram, på vilket sätt det skulle ske och varför. Detta är förvånande med tanke på att större delen av styrgruppen aktivt deltog i en heldags Framtidsverkstad hösten 2009, vilken ägnades åt att diskutera just dessa frågor som en förberedelse för kommunens policyarbete. Vid senaste styrgruppsmötet fick Länsstyrelsen dock uppfattningen att policyarbetet var inne i sitt slutskede.

4.3.4 Insatsområden

Örkelljunga valde tre insatsområden;

- Insatser till föräldrar för att stärka en restriktiv attityd mot ANDT-användning bland ungdomar
- Skolpolicy inom ANDT-området
- Insatser mot narkotika, dopningsmedel och illegal alkohol.

När det gäller insatsområdet insatser till föräldrar för att stärka en restriktiv attityd mot ANDT-användning bland ungdomar, valde kommunen att satsa på utbildning i, och implementering av, ÖPP samt utskick av så kallade ”drogsnurror” till föräldrar samt information i dagspress. Vid projektets slut hade det utbildats fem ÖPP-presentatörer, varav tre arbetar som lärare. Eventuellt kommer man framöver även att utbilda en instruktör som kan utbilda nya presentatörer, något Länsstyrelsen ser positivt på eftersom det kan bidra till att säkra metodens fortlevnad i kommunen. Intresset från rektorerna har enligt uppgift varit svagt, då man inte upplevde något behov av ÖPP. Strax innan Preven3 inleddes, hade man på den största skolan börjat arbeta med metoden ”Föräldrar tillsammans”, vars verk samma komponenter liknar de i ÖPP.

Inom området skolpolicy hade kommunen som målsättning att upprätta en ny, gemensam policy inom ANDT-området för alla skolor i kommunen. Vid första styrgruppsbesöket uttryckte utbildningschefen kritik mot målsättningen och menade att skolorna redan hade egna fungerande drogpolicys och att fokus borde ligga på att uppdatera befintliga policys istället för att utarbeta en ny. Länsstyrelsen uttryckte under projekttiden undran över att styrgruppen valde insatsområdet trots att utbildningschefen inte ställde sig bakom detta då den inledande kartläggningen visade att aktuella policys redan fanns. I dagsläget har inte någon gemensam policy tagits fram, men målet är nu att samtliga skolor i Örkelljunga kommun ska ha en gemensam policy med handlingsplan år 2012.

Insatserna mot narkotika, dopningsmedel och illegal alkohol, kom under projektets gång att mestadels handla om opinionsbildning. Bland annat arrangerades flygbladsutdelning och affischering inom ramen för den nationella kampanjen ”Tänk om” under våren 2010. Styrgruppen ansåg att ”Tänk om”-insatsen ledde till bra diskussioner med medborgarna och bör återkomma regelbundet. En annan aktivitet bestod i att, tillsammans med vårdcentralen, arrangera en tipsrunda på temat droger och hälsa under Örkelljungadagarna då ett 30-tal personer deltog. Vid styrgruppsbesöken framgick att styrgruppen var mycket nöjd med tipsrundan som insats, men konstaterade att man borde ha organiserat den på ett annat sätt för att få fler deltagare. Aktuell forskning visar att den här typen av aktiviteter inte enskilt kan förväntas leda till attityd- eller beteendeförändringar, men kan ingå som en av flera delar i en bred och medveten satsning på ANDT-förebyggande arbete.

4.3.5 Ekonomi

I slutet av projektet hade Örkelljunga kommun använt ungefär 60 % av de tilldelade medlen och resterande del återbetalades därför till Länsstyrelsen. Anledningen till detta kan vara att det inte budgeterades och planerades för hur medlen för 2010 skulle användas.

4.4 Jämförelse mellan kommunerna

Länsstyrelsen kan konstatera att samtliga kommuner satt samman sina styrgrupper enligt de direktiv som angavs vid projektstarten. I Båstad och Eslöv ingick samordnarnas närmsta chef i styrgruppen, något som inte var fallet i Örkelljunga. Dock har det funnits stora variationer vad gäller både storlek på gruppen och mötesfrekvens. Tätast möten har Örkelljungas styrgrupp haft, medan Båstad och Eslöv träffats mer sällan. En anledning till att Eslöv valt att träffas mer sällan uppgavs vara att man vill ha en bred representation med få och effektiva möten. Länsstyrelsens erfarenhet är att det kan finnas anledning att ha tätare

styrgruppsmöten i inledningen av ett projekt för att styra upp arbetet, än senare när arbetsgrupper bildats och insatser kommit igång.

Efter Länsstyrelsens styrgruppsbesök blev det tydligt att de tre kommunerna i projektet hade något olika syn på hur ANDT-förebyggande arbete bör organiseras och bedrivs. I Örskelljunga ansåg man inledningsvis att verksamheten bäst bedrevs i projektform, med tydlig start och avslut. I projektets slutskede såg dock Länsstyrelsen en förändring i detta synsätt då styrgruppen talade i termer av långsiktiga satsningar. I både Eslöv och Båstad uttrycktes däremot från start att man hade en hög ambitionsnivå vad gällde långsiktigheten i det ANDT-förebyggande arbetet, då tidigare försök att bygga upp en struktur för detta misslyckats. I Eslöv tog detta sig uttryck i att ledstjärnan för Preven3 blev förankring. Man skyndade långsamt när det gällde genomförandet av insatsområdena och poängterade vikten av att invänta rätt läge innan man, som samordnaren uttryckte det, ”bjöd upp till dans”. I Båstad fanns sedan tidigare en god kompetens i ANDT-förebyggande arbete bland både samordnarna och flera av styrgruppens medlemmar. Detta har förmodligen förkortat kommunens startsträcka i arbetet och påverkat utfallet i projektet.

Vad gällde kommunernas syn på samordnarrollen skiljde den sig marginellt åt när det gällde förväntningar. Men när det kom till hur arbetet skulle genomföras fanns större skillnader. I Båstad och Eslöv hade samordnarna främst en strategisk roll, men arbetade även en del operativt för att motivera och legitimera insatser. Det utmärkande var dock att samordnarna strävade efter att hitta samarbetspartners och aktörer som kunde ingå i arbetsgrupper och utföra det operativa arbetet. I Örskelljunga uppgavs att det i kommunen fanns ovana vid strategiska tjänster och att man i en liten kommun måste vara inställd på att såväl planera som genomföra insatser på alla nivåer. Detta sätt att se på saken kan försvåra rollen för samordnaren eftersom denne riskerar att uppslukas av operativt arbete på bekostnad av det strategiska. Att bygga sitt förebyggande arbete på en eller ett fåtal operativa eldsjälar är sårbart och omöjliggör ett långsiktigt och effektivt förebyggande arbete. Ett strategiskt arbete är tänkt att skapa ett brett engagemang med många utförare, vilket är en framgångsfaktor för det ANDT-förebyggande arbetet. Utan strategiskt arbete riskerar man att verksamheten inte förankras på ett bredare plan.

Samtliga kommuner valde att satsa på utbildning och implementering av ÖPP. I Båstad bildades en arbetsgrupp för implementeringen och man valde att utbilda alla lärare i år 7-9, samt fältsekreterarna, även om inte alla förväntades arbeta med metoden. Man såg ett värde i att alla vara insatta i, och hade en förståelse för arbetet med ÖPP. Kommunen utbildade även 2 instruktörer som kan utbilda nya

presentatörer när behov finns. Implementeringsarbetet underlättades förmodligen av att de berörda rektorerna var engagerade och positiva till metoden. Rektorerna fick tillsammans med elevhälsan ansvaret för metodens fortlevnad, vilket inkluderade uppföljningsdagar, nya utbildningar och nätverk för presentatörer. Även i Eslöv satsade man på att implementera metoden på bred front och involverade tidigt nyckelpersoner i planeringen av arbetet. På samtliga högstadieskolor finns utbildade ÖPP-presentatörer och tre personer har vidareutbildats till instruktörer för att säkerställa fortlevnaden av metoden. Som tidigare nämnts fungerade implementeringen av ÖPP inte lika bra i Örkelljunga. Motivationen hos rektorerna var låg och på en skola arbetade man med en liknande metod varför ett byte till ÖPP inte kändes befogat. Dock utbildades 5 presentatörer i kommunen och ambitionen är fortfarande att ÖPP ska implementeras i kommunens skolor

Både Båstad och Eslöv valde insatsområdet Tobakstillsyn och bestämde sig för att utveckla metoden ”provköp”. JO meddelade under hösten 2009 att kommuner inte kan använda provköp eftersom detta är att betrakta som dold myndighetsutövning och därmed strider mot lagen. Kommunerna tvingades därför att tänka om. I Båstad hade man återigen nytta av samordnarnas erfarenheter från arbetet i grannkommunen. Där hade man utarbetat en utbildning för folköls- och tobakshandlare som nu användes även i Båstad. Eslövs samordnare bjöds in att ta del av utbildningen samt använda materialet för handlarutbildning i sin egen kommun. Man valde dock i Eslöv att avvakta med denna utbildning till förmån för en granskning av handlarnas egentillsynsprogram hösten 2010. Även dessa planer sköts på framtiden på grund av personalbrist inom tobaksområdet.

Av de tre kommunerna var det endast Båstad som förbrukade projektmedlen. Redan från början var det tydligt att tilldelningen av medel var en stor anledning till att man ville delta i projektet. Det fanns redan tankar på insatser som kommunen ville genomföra, men det saknades ekonomiska möjligheter. I Eslöv däremot fanns inga ekonomiska motiv för deltagandet i projektet utan man ville dra nytta av det stöd som erbjöds och de krav som ställdes för medverkan. Örkelljunga var ensam om att förbruka första årets medel när det var tänkt, eftersom man satsade på projektledarutbildning för samordnarna, vilket Länsstyrelsen såg mycket positivt på. De andra två kommunerna fick istället möjlighet att föra över resterande medel till år två.

Samtliga samordnare i de tre kommunerna var under projekttiden visstidsanställda med hjälp av utvecklingsmedel från Länsstyrelsen. I samband med projektets avslut hösten 2010, övergick samordnartjänsten i Eslöv till en halvtids tillsvidareanställning och kombineras med en halvtid som alkohol- och tobakshandläggare. När projektet avslutades uppgav Eslöv att kommunstyrelsens arbetsutskott skulle

utgöra styrgrupp för det ANDT-förebyggande arbetet framöver. I skrivande stund är det oklart om planerna sätts i verket eller om styrgruppen får en annan konstellation. I Örskelljunga, där man från början haft två halvtidstjänster, fanns från och med sommaren 2010 en halvtidstjänst kvar året ut. Därefter lämnade samordnaren tjänsten och kommunledningen planerar nu att tillsätta en person som ska arbeta med hållbar utveckling, drogförebyggande- och folkhälsoarbete. Ambitionen är också att styrgruppen ska bestå och breddas till att omfatta folkhälsoområdet i stort. I Båstad finns fortfarande en halvtidstjänst, som numera innehas av en person som inte varit involverad i Preven3. Denna tjänst finansieras med hjälp av Länsstyrelsens utvecklingsmedel under 2010 och delar av 2011. Utöver samordnaren finns även en folkhälsosamordnare på 50 % som under denna period inriktar sitt arbete mot ANDT-området. En av de samordnare som arbetade i Preven3, är nu föräldraledig och den andra arbetar på hela sin tjänst i grannkommunen. Styrgruppen planerar att fortsätta tills vidare och kommer så småningom att övergå till att vara styrgrupp för det övergripande folkhälsoarbetet.

4.5 Måluppfyllelse

Det övergripande målet för projekt Preven3 var att de deltagande kommunerna skulle lägga en grund för ett strukturerat, samordnat, långsiktigt och effektivt ANDT-förebyggande arbete.

Målen för projektet var att deltagande kommuner skulle:

1. bygga upp en bred och väl förankrad organisation för sitt ANDT-förebyggande arbete
2. öka kunskapen om ANDT-förebyggande arbete bland politiker och tjänstemän
3. kartlägga situationen och följa upp sitt arbete inom det ANDT-förebyggande området
4. arbeta med effektiva metoder och insatser inom det ANDT-förebyggande området

I Båstad bedömer vi att man under projekttiden lyckats bygga upp en bred och väl förankrad organisation. I kommunens slutrapport framgår att såväl politiker som tjänstemän har fått ökad kunskap om ANDT-frågor. Det finns även ett ökat intresse för vilka metoder som är verksamma och i kommunens slutrapport framgår att kommentaren ”så har vi alltid gjort” hörs allt mer sällan. De insatser man arbetade med under Preven3, har till stor del förankring i forskning eller beprövad erfarenhet. Utbildningen för tobakshandlare är ett nytt sätt att arbeta där framtiden får utvisa effekterna. Det finns stort intresse för Båstads utbildning runt omkring i landet, då branschutbildning tidigare visat sig framgångsrikt i metoden Ansvarsfull alkoholserving.

Även Eslöv får bedömas ha uppfyllt målet om en bred och förankrad organisation. I slutrapporten uppges att en del av kommunens politiker har fått en ökad kunskap om forskning, effektiva metoder m m. Bland tjänstemännen som varit involverade i insatserna har kunskapen ökat och man visar förståelse för vikten av långsiktighet, implementering och kontinuitet i det ANDT-förebyggande arbetet. De insatser som har genomförts, ÖPP, opinionsbildning samt samverkan kring riskbruk, bedöms vara effektiva.

Örkelljunga har under projekttiden inte nått riktigt ända fram vad gäller en bred och förankrad organisation, men det finns förutsättningar för en framtida implementering av det ANDT-förebyggande arbetet. Kunskapen hos både politiker och tjänstemän har ökat och det finns ett intresse för att arbeta vidare inom området. Kommunen arbetade med att implementera ÖPP som är en effektiv metod och kompletterade med den opinionsbildande insatsen ”Tänk om” på temat bjudvanor.

Alla tre kommuner har gjort en mer eller mindre heltäckande kartläggning. Däremot har ingen av dem följt upp genomförandeplanerna på det sätt det var tänkt. En genomgång av varje insats skulle ha gjorts där det framgick i vilken utsträckning målen hade uppnåtts.

5. Lärdomar och sammanfattande reflektion

Arbetet med Preven3 har varit en läroprocess, inte bara för kommunerna, utan även för Länsstyrelsen. Under projektets gång har vi gjort många reflektioner, förundrats och förvånats över vilka hinder som kan uppstå och hur bra det kan bli ibland. Här diskuterar vi några av de lärdomar och reflektioner som vi tar med oss från projektet till vårt framtida ANDT-förebyggande arbete i länet.

Preven3 utgick från samma upplägg som FHIs utvecklingsprojekt LUMA (Lokalt Utvecklingsarbete Med Ambitioner), men några viktiga skillnader fanns. Där FHI valde att ta med kommuner som redan kommit en bra bit på väg i sitt förebyggande arbete, valde Länsstyrelsen i Skåne län att satsa på kommuner som befann sig i ett start- eller omstartskede. Fördelen med vårt angreppssätt var att vi fick förmånen att följa och förhoppningsvis påverka kommunerna redan i uppbyggnaden av deras ANDT-förebyggande arbete. Nackdelen kan vara att med kommuner i ett startskede, tar startsträckan lång tid av den korta projekttiden, något som kanske kunnat undvikas med kommuner som redan kommit en bit på väg. Å andra sidan är det förmodligen kommuner i ett startskede som har störst

behov av kompetensutveckling och stöd. Det hade varit önskvärt med en längre projekttid, vilket i detta fall inte var möjligt då Länsstyrelsen var osäker på om man skulle ha fortsatt ansvar för ANDT-frågorna efter 2010.

FHI krävde att kommunen skulle ha en aktuell ANDT-policy vid projektets start alternativt ta fram en policy under 2009. Länsstyrelsen krävde inte någon policy vid projektstart men menade att en policy behöver lång framtagnings- och implementeringstid och gav därför kommunerna större delen av projekttiden för att ta fram en policy. För att komma igång med arbetet skulle kommunerna under projekttiden arbeta parallellt med policy, kartläggning och insatser. För att få igång policyarbetet, erbjöd Länsstyrelsen i projektets början en Framtidsverkstad för styrgrupperna med fokus på hur man förankrar, tar fram och omsätter en policy. Under dagen betonades vikten av kontinuerlig delaktighet i hela processen, från framtagande och beslut till genomförande och uppföljning. I backspegeln kan konstateras att, även om dagen uppskattades mycket av deltagarna, gick syftet med verkstaden inte fram på det sätt som det var menat. I Båstad var exempelvis styrgruppen aktiv i framtagandet av policy men valde att först efter att den fastställts politiskt i kommunstyrelse och kommunfullmäktige, påbörja förankringsarbetet ute i verksamheterna. Vid Länsstyrelsens styrgruppsbesök i Örkelljunga våren 2010 framkom att policyprocessen inte hade påbörjats. För att ytterligare tydliggöra och räta ut frågetecken vad gällde policyarbetet borde vi ha besökt samtliga styrgrupper redan under hösten 2009. Då hade vi också fått tillfälle att tillsammans med styrgrupperna diskutera val av insatsområden och åtgärder utifrån den kartläggning som kommunerna gjorde. Vi borde helt enkelt ha varit mer aktiva, ställt frågor och stöttat kommunerna i processen med att välja insatsområden och ta fram samt följa upp genomförandeplaner.

FHI erbjöd kommunerna vardera 200 000 kronor och Länsstyrelsen i respektive län 100 000 kronor för kompetenshöjning, insatser och andra utgifter i projekt LUMA. Länsstyrelsen i Skåne kunde bara erbjuda Preven3-kommunerna vardera 125 000 kr och erhöll inga externa medel för sina egna omkostnader. Trots att projektmedlen i Preven3 var ganska blygsamma har Båstad vid flera tillfällen påpekat att man utan dessa medel inte hade kunnat åstadkomma så mycket på så kort tid. Från nationellt håll framförs tyvärr ibland åsikten att det krävs stora projekt med stora budgetar för att ge utdelning på kommunnivå. Vår erfarenhet visar att det inte stämmer, om rätt förutsättningar finns kan en liten summa göra stor skillnad.

En lärdom av mer praktisk karaktär är att vi inte borde ha betalat ut projektmedlen i förväg. Eftersom två kommuner inte förbrukade sina medel blev det merarbete för både Länsstyrelsen och kommunerna när resterande pengar skulle återbetalas.

Genom att utbetala i efterhand hade kommunerna tvingats att redovisa sina utgifter på ett tydligare sätt och vi hade haft ett styrmedel för att få kommunerna att uppfylla de krav som ställdes på redovisningen. I dagsläget finns fortfarande vissa brister i kommunernas återrapporteringar.

Inledningsvis fanns stora förväntningar på att det var tre kommuner med i projektet. Dock menade styrgrupperna i efterhand att det inte hade haft någon större betydelse och att man haft begränsat utbyte av varandra. Undantaget var vid erfarenhetsutbytet, som Länsstyrelsen anordnade i juni 2010, vilket uppskattades mycket av dem som deltog. Kunde vi ha gjort på annat sätt för att stimulera till samverkan mellan kommunerna? Samtidigt säger styrgrupperna att de inte skulle ha haft tid till fler möten än vad Länsstyrelsen erbjöd under projektiden. Samordnarna uttryckte att de har haft stor nytta av att träffas regelbundet och utbyta erfarenheter. Kanske är det viktigare för samordnarna som är ganska ensamma i sin roll att få stöd av andra i samma situation, än vad det är för styrgruppsmedlemmarna.

En annan reflektion är huruvida Länsstyrelsens traditionella roll som tillsynsmyndighet kan ha påverkat kommunernas öppenhet gentemot oss när det gällt problem och tillkortakommanden i projektet. Vi har försökt vara tydliga med att projektet har inneburit en läroprocess för alla parter och att det är lika viktigt att lära av det som gick fel som det som gick bra. Ofta finns mer att lära av misstagen om man vågar vara öppen med dem. Hur mycket den traditionella bilden av Länsstyrelsen har påverkat samarbetet, är svårt för oss att avgöra.

Avslutningsvis kan vi dock konstatera att kommunerna har uttryckt att Länsstyrelsens pådrivande roll har varit en framgångsfaktor i arbetet. Man har uppskattat att en extern part har följt arbetet, ställt frågor, återkopplat och ställt krav. Emellertid verkade Båstad från början inte odelat positiv till Länsstyrelsens inblandning, vilket kanske kan vara ett resultat av tidigare kontakter med myndigheten. Vid det avslutande styrgruppsmötet i Båstad var det därför glädjande att man ändrat uppfattning och uttryckte uppskattning för det arbete Länsstyrelsen lagt ner i projektet. I sin slutrapport framförde Båstad önskemål om fortsatt stöd från Länsstyrelsen, ex i form av uppföljning av arbetet och utbildning för politiker och andra intresserade.

Med facit i hand tycker vi att vi kanske borde ha ställt ännu högre krav på kommunerna, samtidigt som vi också borde ha gett mer stöd genom tätare dialog. Detta är dock alltid en balansgång då såväl vår som kommunernas tid är begränsad. Det krävs också en balans mellan krav och ödmjukhet inför kommunernas situation för att samarbetet ska bli fruktbart och upplevas som meningsfullt.

6. Slutord

I skrivande stund återstår endast en del i projektet, ett avslutande erfarenhetsutbyte mellan de tre kommunerna. Där ska också denna rapport presenteras. Samordnarna kommer även fortsättningsvis att ha kontakt med varandra då de ingår i det samordnarnätverk som Länsstyrelsen kontinuerligt sammankallar.

Vår slutsats är att det finns en utvecklingspotential i denna typ av samarbete mellan kommuner och länsstyrelsen, som eventuellt skulle kunna breddas till att även omfatta tillsyn och ett bredare folkhälosperspektiv.

Slutligen vill vi rikta ett stort tack till alla som engagerat sig i Preven3 och önska er lycka till i ert framtida ANDT-förebyggande arbete!

Bilaga

Projektplan

Vår referens

Samhällsbyggnadsavdelningen
Jenny Neikell
040-25 25 60

Projektplan ”Preven3”

Bakgrund

I oktober 2008 anmälde Båstads, Eslövs och Örkelljunga kommun, via Länsstyrelsen i Skåne län, intresse för att delta i Statens Folkhälsoinstituts (FHI) lokala utvecklingsarbete inom det alkohol-, narkotika- och tobaksförebyggande (ANT) området för åren 2009 och 2010. I december 2008 meddelade FHI att Skåne län tyvärr inte valts ut för att delta i utvecklingsarbetet.

Länsstyrelsen har fått uppfattningen att de tre skånska kommunerna var mycket motiverade att delta i utvecklingsarbetet samt att erbjudandet sammanföll med, och skulle kunna gynna, kommunernas uppstart av ett samordnat ANT-förebyggande arbete. Därför har Länsstyrelsen beslutat att erbjuda Båstads, Eslövs och Örkelljunga kommun deltagande i ett skånskt projekt med liknande upplägg som FHIs. Projektet kommer att starta under förutsättning att samtliga tre kommuner tackar ja till deltagande.

Syfte och mål

Syftet med projektet är att Länsstyrelsen i Skåne län ska prova en modell för stöd till kommuner som befinner sig i ett uppstartsskede gällande samordning av drogförebyggande arbete. Det övergripande målet för projekt Preven3 är att de deltagande kommunerna ska lägga en grund för ett strukturerat, samordnat, långsiktigt och effektivt ANT-förebyggande arbete.

Målen för projektet är att deltagande kommuner ska:

1. bygga upp en bred och väl förankrad organisation för sitt ANT-förebyggande arbete

2. öka kunskapen om ANT-förebyggande arbete bland politiker och tjänstemän
3. kartlägga situationen och följa upp sitt arbete inom det ANT-förebyggande området
4. arbeta med effektiva metoder och insatser inom det ANT-förebyggande området

Deltagande kommuner erbjuds:

- En politiker/tjänstemannautbildning i förebyggande/främjande arbete inom ANT-området samt alkohol- och tobakslagen, 1-2 dagar i Skåne.
- Stöd för kartläggning av situationen i kommunen avseende tillgång och efterfrågan
- En workshop för att inleda arbetet med att ta fram en kommunal policy och handlingsplan med mätbara mål inom ANT-området
- Medel för att bygga upp en struktur och genomföra insatser i kommunen. Kommunen tilldelas 25 000 kronor för 2009 och 100 000 kronor för 2010. Dessa medel ska användas till insatser i enlighet med prioriterade insatsområden i projekt Preven3, ex kompetenshöjning eller implementering av metoder. Medlen får inte användas till ex tjänster, OH-kostnader och resor.
- Uppföljande besök av Länsstyrelsen under projekttiden.
- Därutöver finns möjlighet för deltagande kommuner att till Länsstyrelsen inkomma med särskilda behov och önskemål under projekttiden ex föreläsningar.

Deltagande kommuner förbinder sig till att:

- inkomma med politiskt beslut från kommunstyrelse gällande deltagande i projekt Preven3 senast den 13 mars 2009
- ha en anställd samordnare som driver arbetet under projekttiden
- tillsätta en tvärssektoriell styrgrupp för projektet, där kommunstyrelsens ordförande eller annan ledande politiker från kommunstyrelsen deltar tillsammans med chefstjänstemän från kommunens olika förvaltningar. Representanter för polis och hälso- och sjukvård bör adjungeras i styrgruppen. Styrgruppen beslutar om mål, stimulerar utvecklingen av och följer upp arbetet. Styrgruppen har det yttersta ansvaret för kommunens deltagande i projektet med redovisningsansvar för såväl verksamhet som medel.
- genomföra en kartläggning av situationen i kommunen avseende tillgång och efterfrågan
- styrgruppen deltar i utbildningsdagar, workshop, uppföljningsbesök och eventuella övriga möten som arrangeras av Länsstyrelsen
- inrikta sitt arbete mot några av de prioriterade insatsområdena i projekt Preven3
- dokumentera processen samt inkomma med del- och slutrapport till Länsstyrelsen senast den 31 december 2009 respektive den 31 oktober 2010

- styrgruppen aktivt deltar i planerings- och uppföljningsarbete ex genom att besvara enkäter och delta i intervjuer.

Prioriterade insatsområden

Utifrån aktuell forskning har ett antal insatsområden identifierats. Deltagande kommuner ska, inom ramen för projekt Preven3, bedriva sitt ANT-förebyggande arbete utifrån minst 3 av dessa områden:

- Serveringsfrågor, tillståndsprövning och alkoholtillsyn
- Tobakstillsyn
- Bygga upp samverkan med primärvårdens riskbruksprojekt i den egna kommunen
- Skolpolicy inom ANT-området
- Insatser till föräldrar för att stärka en restriktiv attityd mot ANT-användning bland ungdomar
- Insatser för att stärka föräldrarollen och anknytning mellan barn och föräldrar
- Insatser mot narkotika (inkl. dopningsmedel) och illegal alkohol
- Opinionsbildande insatser

Tidsplan

Projektet beräknas inledas under våren 2009, under förutsättning att tillfrågade kommuner lämnar positivt besked om deltagande.

Preliminär plan för 2009

- Uppstartsmöte med Länsstyrelsen
- Tillsättning av styrgrupp
- Utbetalning av medel för 2009 (efter att styrgrupp tillsatts)
- Politiker/tjänstemannautbildning för styrgrupp m fl
- Kartläggning
- Workshop
- Val av insatsområden
- Framtagande av policy och handlingsplan
- För att medel för 2010 ska utbetalas ska deltagande kommuner, senast den 31 dec 2009, inlämna en delrapport (inkl. ekonomisk redovisning) som beskriver processen under 2009.

Preliminär plan för 2010

- Kommunen inleder insatser i enlighet med framtagen handlingsplan och projektplan för Preven3.
- Utbetalning av medel för 2010 (efter att insatser inletts)
- Deltagande kommun ska till Länsstyrelsen, inkomma med en slutrapport samt ekonomisk redovisning senast den 31 oktober 2010.
- Länsstyrelsens uppföljning av projektet

Uppföljning av projektet

Deltagande kommuner ansvarar för att dokumentera processen i den egna kommunen samt inkomma med del- och slutrapport, inklusive ekonomisk redovisning. Länsstyrelsen kommer att följa upp projektet med hjälp av ett s k preventionsindex som är ett kvantitativt mått som mäter en kommuns organisation för det preventiva arbetet samt kommunens preventiva aktiviteter. Därutöver kommer intervjuer att genomföras för att även fånga upp värden av kvalitativ karaktär. En inledande mätning kommer att genomföras i samband med projektstart våren 2009 och kompletteras med en uppföljande mätning hösten 2010. Dessa mätningar kommer, tillsammans med kommunernas del- och slutrapporter, att utgöra grunden för Länsstyrelsens avslutande projektrapport.

Under 2009 och 2010 har Länsstyrelsen i Skåne län bedrivit utvecklingsprojekt Preven3 tillsammans med tre skånska kommuner; Båstad, Eslöv och Örkelljunga. Projektet syftade till att lägga en grund för ett strukturerat, samordnat, långsiktigt och effektivt alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksförebyggande arbete. Rapporten beskriver processen samt vilka erfarenheter och slutsatser kommunerna och Länsstyrelsen kunnat dra från projektet.

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN

Östra Boulevarden 62 A, 291 86 Kristianstad
Kungsgatan 13, 205 15 Malmö
Tel 044/040-25 20 00, Fax 044/040-25 21 10
Epost skane@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/skane

www.lansstyrelsen.se/skane